

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.12.1998, sp. zn. 2 Cdon 1828/97, ECLI:CZ:NS:1998:2.CDON.1828.1997.1

Číslo: 65/1999

Právní věta: Zákaz převodu věci do vlastnictví jiné osoby podle § 9 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, platil jen do zániku práva na vydání věci. Zajištěním majetku obviněného podle § 13 zákona č. 23/1948 Sb., o výkonu trestů postihujících majetek, uložených trestními soudy, nepřecházel majetek obviněného na stát.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.12.1998

Spisová značka: 2 Cdon 1828/97

Číslo rozhodnutí: 65

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Rehabilitace

Předpisy: 87/1991 Sb. § 9 odst. 1 23/1948 Sb. § 13

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 65

Zákaz převodu věci do vlastnictví jiné osoby podle § 9 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, platil jen do zániku práva na vydání věci.

Zajištěním majetku obviněného podle § 13 zákona č. 23/1948 Sb., o výkonu trestů postihujících majetek, uložených trestními soudy, nepřecházel majetek obviněného na stát.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12. 12. 1998, [2 Cdon 1828/97](#))

Žalobkyně se v této věci domáhala, aby bylo určeno, že kupní smlouva uzavřená mezi žalovanými dne 22. října 1992 ohledně nemovitostí – pozemku parc. č. 51 s objektem čp. 4 a pozemku parc. č. 206 – zahrady v katastrálním území L., s vkladem vlastnického práva do katastru nemovitostí pod č. j. V 1 – 540/93 ke dni 4. ledna 1993, je neplatná. Podle jejího tvrzení uvedené nemovitosti převzal stát v trestním řízení vedeném proti ní a jejímu zemřelému manželovi L. K. v roce 1949 u Okresního soudu v Třeboni. Usnesením Okresního soudu v Jindřichově Hradci z 3. 3. 1994, č. j. 1 Rt 12/93-10, bylo vysloveno, že žalobkyně i L. K. “jsou účastní soudní rehabilitace, pokud byli nezákonně zbaveni majetku v souvislosti s trestním stíháním pro zločin neoprávněného opuštění území republiky a neuposlechnutí výzvy k návratu podle § 40 zákona č. 231/1948 Sb. ...” Žalobkyně v dubnu 1991

vyzvala prvního žalovaného k vydání sporných nemovitostí ve smyslu zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích (dále jen "restituční zákon"). První žalovaný měl za to, že žalobkyně nesplňuje předpoklady oprávněné osoby, a předmětné nemovitosti jí nevydal. Návrh na vydání sporných nemovitostí vůči prvnímu žalovanému podala žalobkyně u Okresního soudu v Českých Budějovicích 5. 8. 1994.

Okresní soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 28. dubna 1995, č. j. 16 C 119/95-15, žalobu zamítl a žalobkyni uložil, aby zaplatila druhému žalovanému náklady řízení. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že předmětná smlouva byla uzavřena platně jak z hlediska ustanovení § 37, tak i z hlediska § 39 o. z., podle kterého je neplatný právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází nebo se přičií dobrým mravům. Z hlediska citovaného ustanovení pak jde u to, zda žalovaný neporušil ustanovení § 9 odst. 1 restitučního zákona, podle kterého je povinná osoba povinna s věcmi až do jejich vydání oprávněné osobě nakládat s péčí řádného hospodáře a ode dne účinnosti tohoto zákona nemůže tyto věci, jejich součásti a příslušenství převést do vlastnictví jiného. Podle názoru soudu prvního stupně jde o zákaz dispozice časově omezený lhůtou šesti měsíců ve smyslu § 5 odst. 2 restitučního zákona. Tato lhůta uplynula k 1. 10. 1991. Jestliže do konce této lhůty nebyl uplatněn nárok nebo byl uplatněn osobou, která nesplňovala podmínky stanovené pro oprávněné osoby, mohla povinná osoba s věcmi po uplynutí uvedené lhůty volně nakládat. Pokud je pak prodala, nebyla kupní smlouva uzavřena v rozporu se zákonem. Žalobkyně v době uplatnění nároku nesplňovala přinejmenším podmínku trvalého pobytu na území tehdejší ČSFR.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Českých Budějovicích jako soud odvolací rozsudkem ze dne 7. září 1995, č. j. 6 Co 1685/95-34, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, rozhodl o nákladech řízení a připustil proti svému rozsudku dovolání. Odvolací soud rovněž zjistil, že žalobkyně má naléhavý právní zájem na určení neplatnosti předmětné smlouvy, a dále, že je ve sporu aktivně legitimována. Na rozdíl od soudu prvního stupně odvolací soud vyšel z toho, že žalobkyně byla v době podání výzvy k vydání nemovitostí oprávněnou osobou a tuto výzvu uplatnila včas. Žalobkyně však nepodala v prekluzivní lhůtě uvedené v § 5 odst. 4 restitučního zákona (tj. do 1. 4. 1992) žalobu u soudu. Podle názoru odvolacího soudu byla kupní smlouva uzavřena v době, kdy první žalovaný již nebyl vázán omezeními uvedenými v ustanovení § 9 odst. 1 restitučního zákona. Pokud žalobkyně poukazovala na rehabilitační rozhodnutí Okresního soudu v Jindřichově Hradci, vyšel odvolací soud z toho, že rozhodující je, že předmětné nemovitosti byly znárodněny vyhláškou ministra vnitřního obchodu č. 1665/1950 Ú. l. a toto znárodnění nemělo žádnou souvislost s jakýmkoliv trestním řízením. Proto nemohla začít běžet lhůta k uplatnění nároku žalobkyně až dnem, kdy se rehabilitační usnesení Okresního soudu v Jindřichově Hradci stalo pravomocným. Kupní smlouva mezi žalovanými byla tedy uzavřena v době, kdy převodu nemovitosti nebránilo žádné zákonné ustanovení. Odvolací soud připustil dovolání s tím, že jde o řešení zásadní otázky, "zda zákaz ve smyslu ust. § 9 odst. 1 zák. č. 87/1991 Sb. byl časově omezen".

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, které opírá o dovolací důvody podle § 241 odst. 2 písm. c) a d) o. s. ř., tedy o to, že rozhodnutí odvolacího soudu vychází ze skutkových zjištění, která nemají oporu v provedeném dokazování, a že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení. Podle ní soudy obou stupňů nesprávně vycházely z toho, že zákaz disponovat s nemovitostmi, jejichž vydání se domáhá, byl časově omezen. Restituční zákon však upravuje toliko počátek běhu lhůty, po kterou povinná osoba nesmí s nemovitostí nakládat pod sankcí neplatnosti takových právních úkonů, a sice 1. 4. 1991. Konec lhůty nebyl záměrně stanoven, neboť by se to dostalo do rozporu a ustanovením § 20 a násl. restitučního zákona, kde se předpokládá, že lhůta pro uplatnění nároku pro osoby rehabilitované počíná běžet až právní mocí rehabilitačního rozhodnutí. Žalobkyně dále nepovažuje za správné tvrzení odvolacího soudu, že lhůta pro podání výzvy k vydání předmětných nemovitostí pro ni nepočala běžet až právní mocí rozhodnutí o rehabilitaci podle zák. č.

119/1990 Sb., jelikož nemovitosti byly znárodněny v roce 1950. V tomto ohledu odkazuje na další listiny, z nichž má být patrné, že veškerý jejich majetek byl zabaven podle § 13 zák. č. 23/1948 Sb. – např. usnesení Lidového soudu v Třeboni ze dne 11. 9. 1953, čj. T 265/49-16, podle kterého zajištěný majetek žalobkyně a jejího manžela připadá státu. Jelikož jejich majetek byl zabaven již v červnu 1949, nemohl být znárodněn vyhláškou č. 1665/1950 Ú. l. Navrhla, aby rozhodnutí soudů obou stupňů byla zrušena a věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaní se k dovolání nevyjádřili.

Podle § 10a o. s. ř. je od 1. ledna 1996 dovolacím soudem Nejvyšší soud, který podle čl. II. odst. 4 zák. č. 238/1995 Sb. před 1. lednem 1996 zahájena řízení o dovolání, o nichž nebylo pravomocně rozhodnuto právě do tohoto data, převezme a dokončí podle dosavadních předpisů, tj. podle občanského soudního řádu ve znění před novelou. To se týká i dané věci.

Nejvyšší soud přezkoumal napadený rozsudek odvolacího soudu podle § 242 odst. 1 o. s. ř. a dospěl k závěru, že jde o dovolání včasné, podané; oprávněnou osobou, přípustné, avšak neopodstatněné, a proto je zamítl.

Z odůvodnění:

V rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, publikovaném pod pořadovým č. 18 v Bulletinu Vrchního soudu v Praze-sešitu č. 2 z roku 1994, byl pro případy vyslovení přípustnosti dovolání odvolacím soudem vysloven tento právní názor: “Protože výrokem rozhodnutí odvolacího soudu může být dovolání připuštěno jen pro řešení právních otázek, je dovolatel oprávněn napadnout rozhodnutí odvolacího soudu, proti němuž byla přípustnost dovolání založena výrokem odvolacího soudu toliko z důvodu uvedeného v § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř.” Z tohoto rozhodnutí vychází jednotná praxe dovolacího (Nejvyššího) soudu. Proto se dovolací soud v dané věci nezabýval žalobkyní uplatněným dovolacím důvodem podle § 241 odst. 2 písm. c) o. s. ř., nehledě na to, že neuváděla, která konkrétní skutková zjištění soudu nemají oporu v provedeném dokazování. Skutková zjištění učiněná soudy obou stupňů v nalézacím řízení nelze tudíž zpochybňovat a dovolací soud z nich vychází.

Dále tedy půjde o posouzení právní otázky, pro jejíž řešení jako otázky zásadního právního významu odvolací soud právem připustil dovolání, tedy otázky doby trvání omezení povinné osoby v převodu věcí ve smyslu výše citovaného ustanovení § 9 odst. 1 restitučního zákona.

Dovolatelce lze přisvědčit potud, že zákonodárce záměrně explicitně neomezil dobu zákazu převodu věcí (bez ohledu na to, jsou-li movité či nemovité) v držení osob podle restitučního zákona povinných, ohledně nichž by mohl být nebo byl právem uplatněn nárok na jejich vydání. Tato časová neurčitost je logicky dána rozdílností nároků podle restitučního zákona a s tím související rozdílnou dobou, v níž je nezbytné, aby byly uplatněny. Na druhé straně je nepochybné, že doba uvedeného zákazu není neomezená a tudíž lze určit její konec. Logice věci pak odpovídá, že tato doba končí současně se zánikem v úvahu přicházejícího (tj. dosud neuplatněného, ale uplatnitelného) restitučního nároku, který odpovídá platným a účinným ustanovením restitučního zákona, popřípadě končí se zánikem nároku již uplatněného. Uplynula-li pak taková doba, pomínul zákaz převodu sporné věci a případný převod věci na jinou osobu nemůže být z hlediska ustanovení § 9 odst. 1 restitučního zákona podle § 39 o. z. neplatný pro rozpor se zákonem.

Z výše uvedených důvodů vyplývá, že pro řešení daného sporu je třeba nejprve řešit povahu nároku uplatněného žalobkyní, tedy objasnění toho, kdy a jakým ze způsobů v restitučním zákoně uvedených přešly předmětné nemovitosti na stát.

Dovolatelka se mýlí, pokud má za to, že k přechodu předmětných nemovitostí na stát došlo již v roce

1949 v souvislosti s jejím trestním stíháním a zabavením majetku podle § 13 zákona č. 23/1948, o výkonu trestů postihujících majetek, uložených trestními soudy, který byl zrušen trestním řádem – zák. č. 87/1950 Sb. Jak již uvedl odvolací soud, k odsouzení žalobkyně a jejího manžela po přerušení trestního řízení vůči nim vedeného nedošlo a zmíněný majetkový postih podle ustanovení § 13 zák. č. 23/1948, nadepsaného “Zajištění výkonu”, představoval zajištění majetku, nikoli jeho konfiskaci či jinou formu přechodu majetku obviněných na stát. Obvinění v takovém případě sice ztráceli možnost se zajištěným či zabaveným majetkem disponovat, ale zůstávali jeho vlastníky. Kdyby tomu tak nebylo, nemělo by smysl, aby trestní soud v roce 1953, právě pro opuštění republiky žalobkyní a jejím manželem, rozhodoval o připadnutí jejich zajištěného majetku státu. Na základě takového rozhodnutí mohly pak připadnout státu pouze ty věci, které již dříve z jiného důvodu na stát nepřešly. Sporné nemovitosti, jak plyne ze zjištění odvolacího soudu, podléhaly znárodnění a z tohoto titulu také došlo v roce 1950 ke vložení vlastnického práva na stát v příslušné pozemkové knize.

Z tohoto závěru pak vyplývá, že titulem nároku žalobkyně na vydání sporných nemovitostí, uplatněného u soudu podle restitučního zákona, nemůže být ustanovení jeho třetí části, týkající se oblasti trestněprávní. Jako titul nároku žalobkyně uplatněného na základě restitučního zákona pak přichází v úvahu toliko ustanovení § 6 tohoto zákona, který se týká oblasti občanskoprávních vztahů. Žalobkyně sama (stejně jako soud odvolací) vychází z toho, že v době uplatnění restitučního zákona výzvou na vydání věci z dubna 1991 splňovala předpoklady oprávněné osoby uvedené v § 3 restitučního zákona v jeho tehdy platném znění a že nález Ústavního soudu publikovaný pod č. 164/1994 ve Sbírce zákonů, jímž byl zrušen předpoklad trvalého pobytu na území ČSFR (ČR), se jejího postavení nedotkl. V jejím postavení osoby oprávněné podle § 3 odst. 1 a odst. 2 písm. c) restitučního zákona, ve znění před jeho novelou, provedenou zák. č. 116/1994 Sb., byl její nárok na vydání věci, jež přešla na stát z důvodu uvedeného v § 6 restitučního zákona, ohrožen prekluzí podle ustanovení § 5 odst. 2 a § 5 odst. 4 restitučního zákona. (Na tomto místě je třeba poznamenat, že názor o povaze lhůty uvedené v § 5 odst. 4 restitučního zákona jako lhůtě prekluzivní vyslovilo plénum Ústavního soudu ve svém stanovisku ze dne 20. října 1998 sp. zn. Pl. ÚS st. 7/98 tak, že tato lhůta, je lhůtou propadnou). Jestliže žalobkyně vyzvala prvního žalovaného k vydání sporných nemovitostí v dubnu 1991, uplatnila svůj nárok ve lhůtě uvedené v § 5 odst. 2 restitučního zákona. Tím povinné osobě – žalovanému 1) přetrval zákaz převodu sporných nemovitostí do vlastnictví jiné osoby 1. říjen 1991, kdy tato lhůta uplynula. Zákaz převodu pak trval až do 1. 4. 1992, kdy uplynula lhůta uvedená v § 5 odst. 4 restitučního zákona, aniž by během ní žalovaná uplatnila svůj restituční nárok na vydání věci (uzavření dohody o jejich vydání) u soudu. Po posledně uvedeném datu nebyl první žalovaný omezen ustanovením § 9 odst. 1 restitučního zákona a mohl tedy převést sporné nemovitosti na druhého žalovaného.

Ze shora uvedeného tak vyplývá, že právní posouzení věci odvolacím soudem bylo správné a správný je tak i dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu. Proto bylo podle § 243b odst. 1 o. s. ř. dovolání zamítnuto.